

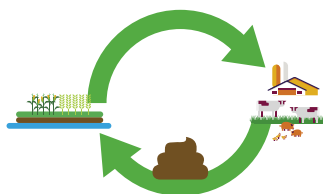
Provincie Noord-Brabant

UITVOERINGSAGENDA MEST

SAMENVATTING

ROUTE NAAR 2030;
BRABANT BEMEST BETER

MESTBELEID EN KRINGLOOPLANDBOUW

De overheid – Rijk, provincie en gemeenten – schrijft regels voor over hoe om te gaan met dierlijke mest. Die regels hebben betrekking op de hele mestketen: van de productie van mest in veehouderijen, tot het opslaan, bewerken en transporteren tot het aanwenden van de mest op gras en akker.

In de Uitvoeringsagenda Mest, vastgesteld op 1 november 2022, presenteert de provincie Noord-Brabant een aantal vernieuwende beleidsuitgangspunten die de komende jaren in de praktijk hun beslag moeten krijgen.

De Uitvoeringsagenda Mest ligt in het verlengde van het Beleidskader Landbouw en Voedsel. Daarin heeft de provincie in april 2022 vastgelegd wat er moet gebeuren om kringlooplandbouw te realiseren. Belangrijkste uitgangspunt in de Uitvoeringsagenda Mest is dat dierlijke mest een belangrijke element is in de kringlooplandbouw.

In kringlooplandbouw draait het om een vitale bodem en gezonde gewassen, het sluiten van kringlopen en duurzaam te werk gaan met zoveel mogelijk hergebruik van grondstoffen. Dierlijke mest bevat alle organische stoffen en mineralen die nodig zijn om de bodem te verbeteren en te zorgen voor gezond voedsel.

MEER WAARDERING VOOR MEST

Met de Uitvoeringsagenda Mest slaat de provincie Noord-Brabant een nieuwe weg in om naar dierlijke mest te kijken en er mee om te gaan. Het imago van mest wordt sinds jaar en dag bepaald door termen als 'overschot' en 'overlast'. Er is alle aanleiding om daar afstand van te nemen en dierlijke mest de status te geven die het verdient als belangrijke schakel in de kringlooplandbouw.

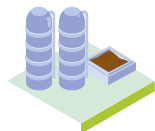
De Uitvoeringsagenda Mest maakt duidelijk wat er nodig is om mest in de periode 2022-2030 zo goed mogelijk te kunnen benutten en economisch waardevol te maken.

Doelen

Samengevat zijn de doelen van het nieuwe Brabantse mestbeleid:

Het leveren van een flinke bijdrage aan het verminderen van emissies naar bodem, water en lucht (broeikasgassen, stikstof, fosfaat).

Het professioneel behandelen of bewerken van alle mest tot een emissiearme grondstof

Mest opwaarderen tot hoogwaardige meststoffen (bodemverbetersaars en kunstmestvervangers), waar mogelijk in combinatie met energieproductie.

Mestbewerking vindt plaats zo dicht mogelijk bij de bron (lees: veehouderij) en zo ver weg als nodig.

Mestbewerking vindt plaats met minimale risico's voor gezondheid, veiligheid en kwaliteit van leefomgeving.

Overlast op bestaande knelpuntlocaties voor mestbewerking verminderen.

Continueren en intensiveren van inzet op tegengaan van mestfraude.

DE MEST-/MINERALENKETEN

Huidige situatie

Op de dag van vandaag wordt nog veel gewerkt met drijfmest, een substantie van poep en plas die stinkt en waardoor schadelijke stoffen, zoals ammoniak en methaan, in de lucht terecht kunnen komen. Die drijfmest blijft vaak relatief lang op de veehouderij en dat is niet fijn voor de leefomgeving. Bij het transporteren van drijfmest en het uitrijden er van komen ook schadelijke stoffen en stank vrij. Bovendien gaan relatief veel voedingsstoffen verloren doordat uitspoeling plaatsvindt naar grond- en oppervlaktewater.

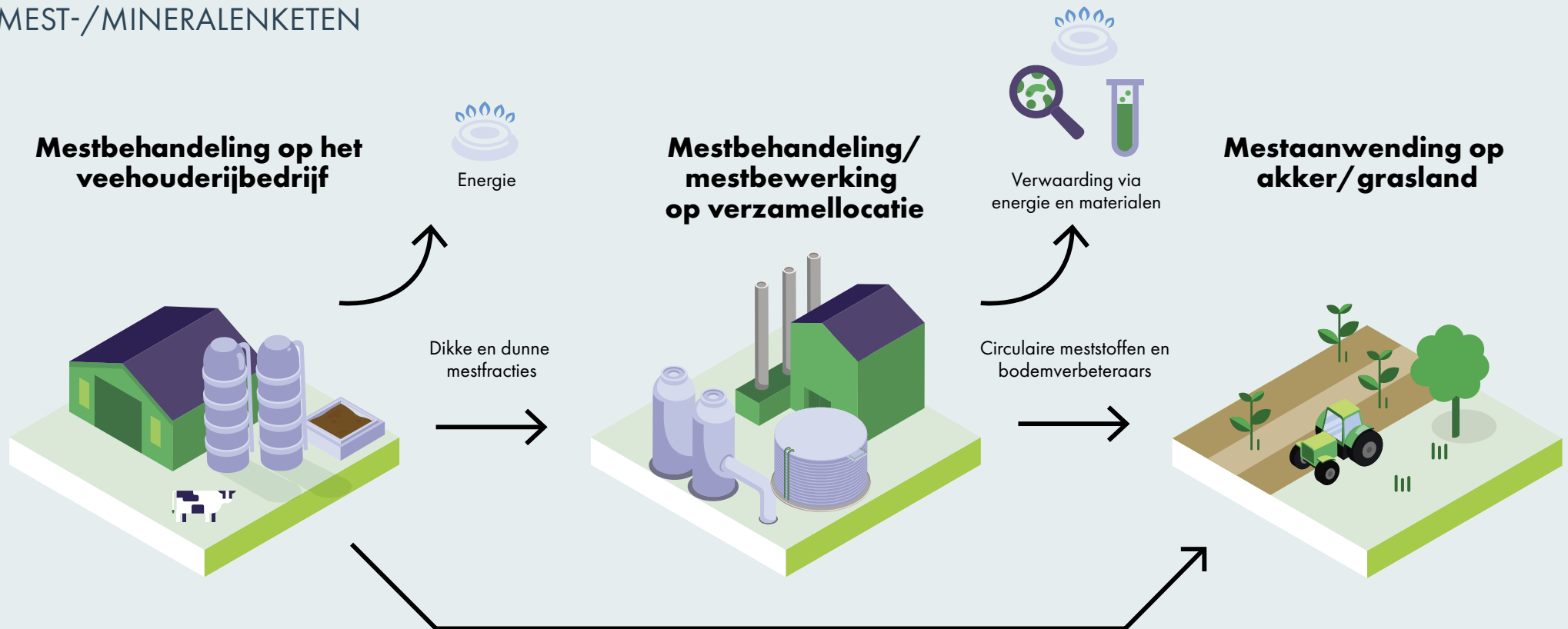
Nieuwe werkwijze

De nieuwe werkwijze die we nastreven, is dat alle mest voortaan zo snel mogelijk wordt bewerkt, te beginnen op de veehouderij. Daar wordt onder meer de 'dikke fractie' (poep) van de 'dunne fractie' (plas) gescheiden. Die basisbehandeling zorgt ervoor dat de drijfmest emissiearm wordt gemaakt om ammoniakvorming te voorkomen en overlast voor de leefomgeving te minimaliseren. De behandelde mest kan vervolgens worden aangewend op het land in de directe omgeving of gaat voor verdere bewerking naar een installatie op een verzamellocatie.

Afhankelijk van het type bewerkingsinstallatie wordt hier groen gas/elektriciteit uit de mest gehaald, wordt de mest gehygiëniseerd (doden van schadelijke bacteriën) en opgewerkt tot kunstmestvervangers en bodemverbetersaars.

De nieuwe hoogwaardige meststoffen worden op basis van nieuwe bemestingsstrategieën per gewas, met behulp van aangepaste machines voor precisiebemesting, emissiearm aangewend op gras en akker.

MEST-/MINERALENKETEN

Veel voordelen

Iedereen is gebaat bij deze manier van omgaan met mest:

- Veehouders kunnen voortaan geld verdienen aan hun mest, in plaats van dat ze ervoor moeten betalen om er van af te komen. Het scheiden en snel afvoeren van de mest op veehouderijen leidt ook tot een beter stalklimaat en gezondere leefomstandigheden voor de dieren.
- Akkerbouwers kunnen rekenen op kunstmestvervangers en bodemverbetersaars. Daar waar kunstmest steeds schaarser en dus duurder wordt, kunnen zij blijven beschikken over betaalbare alternatieven.
- Het milieu wordt minder belast. Van stal tot akker vinden verbeteringen plaats die leiden tot minder emissies en minder geuroverlast. In de directe omgeving hebben vooral omwonenden van veehouderijen daar profijt van. Maar ook in groter verband is een schoner milieu van belang en urgent, want nationaal en internationaal is de druk hoog om verbeterdoelen op het gebied van klimaat, stikstof, bodem en grond- en oppervlaktewater te behalen.

UITZONDERING: BIOLOGISCHE LANDBOUW

De biologische landbouw vormt een uitzondering op het principe dat alle mest moet worden bewerkt. Op een biologisch boerenbedrijf vindt immers sowieso al een basale bewerking van mest plaats, die past bij de kringloop van dat bedrijf.

Biologische landbouw kenmerkt zich door het sluiten van kringlopen en dragen zo bij aan reductie van emissies en het verbeteren van kwaliteit van bodem en water. Er worden uitsluitend biologische hulpmiddelen gebruikt en kunstmest is taboe.

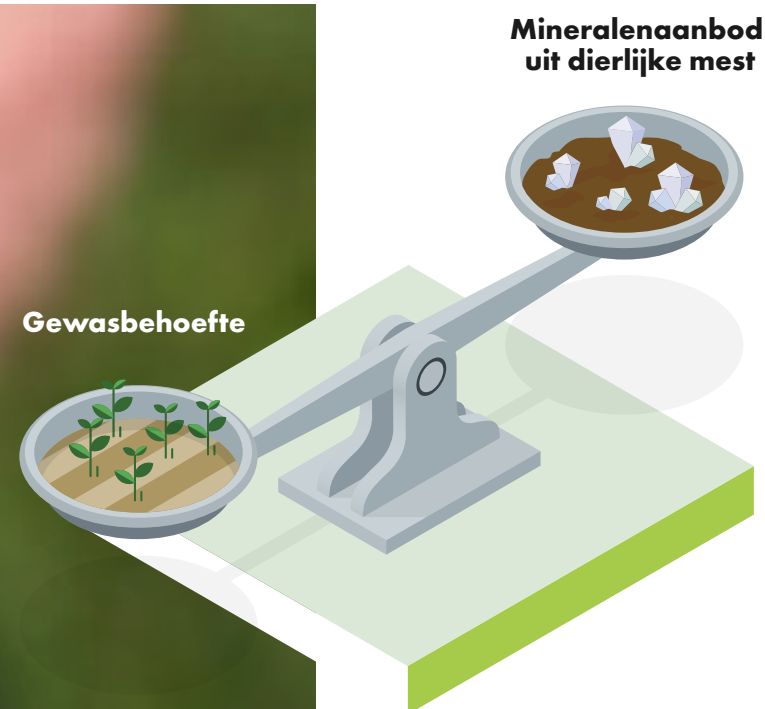
Mest, geproduceerd op biologische landbouwbedrijven, hoeft daarom niet te worden bewerkt op een verzamellocatie.

VAN OVERSCHOT NAAR TEKORT

In het verleden kenmerkte Nederland zich door overschotsituaties voor dierlijke mest, waarbij regionaal sprake was van overbemesting. Inmiddels is de prognose dat de komende jaren op landelijk niveau een tekort aan mineralen uit mest gaat ontstaan.

Volgens de prognoses zal Noord-Brabant daarentegen ook in 2030 nog meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar hebben dan nodig is voor de Brabantse gewasbehoefte. Ook als de veestapel de komende jaren verder krimpt.

Dit betekent dat onze provincie ook in 2030 mineralen en bodemverbeteraars uit dierlijke mest kan aanbieden aan buurprovincies, zoals Zeeland, Zuid-Holland en Flevoland, waar een groot tekort is aan deze voedingsstoffen.

OVERGANGSPERIODE 2022-2030: DRIE SPOREN

Het zal een tijdje duren voordat de nieuwe werkwijze met dierlijke mest gemeengoed is. We voorzien dan ook dat de komende jaren drie sporen naast elkaar zullen lopen:

- Het nieuwe, groeiende spoor van de kwaliteit gedreven systemen van de kringlooplandbouw op basis van het aan de bron scheiden van mest, het produceren van bodemverbetersaars en kunstmestvervangers (verwaarden van mest);
- Het groeiende spoor van de biologische landbouw.
- Het afnemende spoor van de drijfmestssystemen, gekenmerkt door mineralenverliezen, milieuvriendelijke emissies en geuroverlast van stal tot akker. Dit spoor wordt geleidelijk uitgefaseerd.

ACTIVITEITENPLAN 2022-2023

Brabant groene proeftuin

Samen met onze partners spannen we ons dus in om de nieuwe sporen te gaan bewandelen van mest bewerken/verwaarden en biologische landbouw.

Maar de huidige landelijke mestwetgeving staat kringlooplandbouw op een paar punten in de weg. Daarom willen we in gesprek met het Rijk over het stimuleren van experimenten en innovaties om ook op die manier voorop te kunnen blijven lopen in de transitie naar een duurzame landbouw: Brabant als groene proeftuin.

Samengevat: Hoe succesvol en hoe snel of langzaam de overgangperiode verloopt, zal afhankelijk zijn van het Rijksbeleid, de afbouw van drijfmestssystemen en de mate van implementatie van brongerichte innovatieve stal- en mestbewerkingssystemen.

De nieuwe werkwijze die we voorstaan, vraagt 'omdenken' en 'om-doen' van veehouders, akkerbouwers, overheden en samenwerkingspartners.

We hoeven daarbij gelukkig niet vanuit 'nul' te beginnen. Er lopen al heel wat programma's, pilots en andere activiteiten die in lijn liggen met de doelen van de Uitvoeringsagenda Mest. Omgekeerd kunnen we met de deze uitvoeringsagenda een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelen van andere programma's en initiatieven.

In de Uitvoeringsagenda Mest ligt de focus nadrukkelijk op het samenwerken met partners en het reageren op initiatieven uit de samenleving. Daarbij zorgen we als provincie niet alleen voor (financiële) ondersteuning, maar willen we initiatiefnemers ook ons netwerk intrekken en voor hun innovatieactiviteiten aansluiting laten zoeken bij Noord-Brabant.

Binnen ons netwerk zijn niet alleen overheden, maar ook kennisinstellingen en het bedrijfsleven duidelijk aanwezig. Dit leidt tot meer open innovatie, versnelde adaptatie door ondernemers en een bredere acceptatie door de samenleving.

Enkele voorbeelden van Brabant als groene proeftuin:

- **Stal voor de toekomst** – Praktijkonderzoek dagontmesting
Ga naar: stalvandetoekomst.nl
- **Groenewoudgas** – Mest bewerken in het buitengebied zonder geuroverlast
Ga naar: groenewoudgas.nl
- **Brabant Bemest Beter** – Boeren testen nieuwe bodemverbeteraars en kunstmestvervangers
Ga naar: landbouwenvoedselbrabant.nl/innovatie/brabant+bemest+beter

MESTBEWERKING, WAAR?

De provincie legt in de Omgevingsverordening vast waar en onder welke randvoorwaarden mestbewerking kan plaatsvinden. Belangrijk uitgangspunt van de Uitvoeringsagenda Mest is dat alle dierlijke mest zo snel mogelijk wordt behandeld en/of bewerkt. Ook als de veestapel verder afneemt, zal er dus behoefte blijven bestaan aan mestbewerkingsinstallaties. Temeer omdat vanuit de plantaardige teelten meer vraag gaat komen naar hoogwaardige bewerkte bemestingsproducten uit dierlijk mest. Uitgangspunt blijft overigens dat in Noord-Brabant niet méér mestbewerkingscapaciteit zal worden vergund dan nodig is voor het verwerken van de in Brabant geproduceerde mest, ook bij een krimpende veestapel.

Snel behandelen, dicht bij de bron

Het snel behandelen/bewerken van mest is van groot belang. Hoe sneller de mest emissiearm gemaakt kan worden, hoe beter voor de leefomgeving. Na een basisbehandeling kan emissiearme mest vervolgens worden opgewerkt tot waardevolle producten: grondverbeteraars en kunstmestvervangers.

Een deel van de gevraagde mestbewerkingscapaciteit zal decentraal op de boerderijen worden gerealiseerd en een deel op middelgrote/grote schaal op verzamellocaties: bewerkingsinstallaties waar een aantal boeren uit een regio hun mest naartoe brengen om de producten vervolgens te kunnen gebruiken op nabijgelegen akkers/grasland.

Mestbewerking op verzamellocaties

Het huidige provinciebeleid (2022) staat grootschalige mestbewerking uitsluitend toe op industrieterreinen van categorie 4 en 5. De aard van de huidige mestbewerkingsinstallaties zal veranderen als gevolg van de Uitvoeringsagenda Mest: van met name exportgedreven verwerking van drijfmest naar bewerking van gescheiden mestfracties voor de binnenlandse markt.

Locatieonderzoek

Op basis van de uitgangspunten van de Uitvoeringsagenda Mest gaat een onderzoeksbureau in opdracht van provincie en gemeenten onderzoeken op welke plaatsen mestbewerking het meest verantwoord kan plaatsvinden. Daarbij worden ook de criteria van een Milieu Effect Rapportage toegepast.

De resultaten van deze locatiestudie vormen de belangrijkste input voor het maken van regionale afspraken over een locatiebeleid voor mestbewerking (tweede kwartaal 2023). Kort samengevat gaat het daarbij om het antwoord op de vragen: Wat is de meest slimme en verantwoorde manier om de naar verwachting 2,6 miljoen m³ beschikbare mest in Brabant te bewerken? Op welke plekken willen we dat doen en wat zijn daarbij de (rand)voorwaarden?

Mocht bestuurlijke overeenstemming worden bereikt over het uitgangspunt dat ook in het buitengebied mestbewerking moet kunnen plaatsvinden, dan is daarvoor een wijziging van de Interim omgevingsverordening van de provincie nodig. De huidige Interim Omgevingsverordening staat grootschalige mestbewerking momenteel immers uitsluitend toe op industrieterreinen van categorie 4/5.

Wordt een dergelijke koerswijziging overwogen, dan zal ook een formele MER-procedure moeten worden doorlopen (mei 2023 - juni 2024). Die moet objectief en transparant waarborgen verschaffen voor onder meer veiligheid, gezondheid en een prettige leefomgeving.

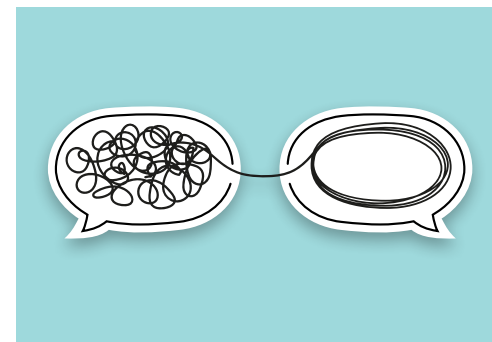
Criteria geschiktheid locatie voor mestbewerking

Waar houden we rekening mee bij het kiezen van locaties voor mestbewerking?

In de afweging tellen woon- en leefklimaat, volksgezondheid en verkeer (makkelijke ontsluiting) zwaarder mee dan de andere criteria.

DE SPRAAKVERWARRING TE LIJF

De terminologie omtrent mest, mestverwerking, mestbehandeling, mestbewerking en mestverwaarding veroorzaakt veel spraakverwarring die een krachtvolle en eensgezinde aanpak van de problematiek in de weg staat. De mestwetgeving van het Rijk, Europese verordeningen en de provinciale omgevingsverordening gebruiken verschillende uitgangspunten

en begrippen om zaken te duiden. Bij het zoeken naar oplossingen, praten mensen daarom vaak ongewild langs elkaar heen. En een gemiddeld burger zal bij het horen van het woord 'mestbewerking' wellicht meteen denken aan een grote stinkende mestfabriek.

De provincie Noord-Brabant hanteert in de Uitvoeringsagenda Mest de volgende definities:

Mestverwaarding: Proces dat erop gericht is om door de behandeling, bewerking en/of vergisting zoveel mogelijk waarde toe te voegen aan dierlijke mest. Doel van dit proces is om de bestanddelen zoals mineralen en organische stof zo optimaal mogelijk te benutten met een zo klein mogelijk emissie naar de omgeving en een zo groot mogelijk economisch rendement.

Mestbehandeling: Activiteit op een veehouderijbedrijf, loonwerkbedrijf of in een mestbewerkingsinstallatie waarbij mest met een relatief eenvoudige techniek wordt bewerkt. Capaciteit: tot 25.000 m³ mest per jaar. (ontleend aan de Omgevingswet).

Mestbewerking: Activiteit in een (grootschalige) mestbewerkingsinstallatie (MBI) waarbij mest van derden met een industriële techniek wordt bewerkt. Capaciteit: meer dan 25.000 m³ mest per jaar. (ontleend aan de Omgevingswet).

Mestvergisting: Het omzetten van mest, al dan niet in combinatie met co-producten, in biogas en digestaat.

Mestaanwending: Het gebruik van meststoffen uit dierlijke mest op akkers en grasland, bij voorkeur via precisiebemesting.

ZORGEN VOOR EEN VEILIGE EN GEZONDE LEEFOMGEVING

Het bewerken van mest zorgt ervoor dat er schadelijke stoffen en hinderlijke geur in de lucht terecht kunnen komen. Dat kan problemen opleveren voor gezondheid en voor de manier waarop mensen hun leefomgeving ervaren. Op allerlei manieren proberen we die overlast zo beperkt mogelijk te houden.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zijn daarbij belangrijke instrumenten. Alles begint bij het verlenen van een vergunning. Daarin staat aan welke voorwaarden de mestbewerkingsinstallatie moet voldoen. Blijkt uit het toezicht (b.v. inspecties) dat de ondernemer op enig moment niet aan die voorwaarden voldoet, dan komt handhaving om de hoek kijken.

De grote bewerkingsinstallaties vallen onder het bevoegd gezag van de provincie; de kleinere onder het bevoegd gezag van de betreffende gemeente. De drie Omgevingsdiensten in Noord-Brabant voeren de VTH-taken uit namens de provincie en de gemeenten.

Bestaande situaties

In de praktijk ervaren omwonenden soms overlast van een mestbewerkingsinstallatie. Het kan zijn dat de installatie meer geur uitstoot dan in de vergunning is toegestaan. Maar het kan ook dat de ondernemer de vergunningsvoorschriften keurig naleeft en dat omwonenden toch vinden dat het stinkt. Soms is in de loop van de tijd de verstandhouding tussen ondernemer en omwonenden verstoord geraakt. 'Objectief ruiken' is dan al helemaal moeilijk, wat de situatie nog lastiger maakt.

In alle gevallen zal de Omgevingsdienst vaststellen wat er aan de hand is. Dat gebeurt via inspecties bij het bedrijf en gesprekken met bedrijfsleiding en omwonenden. Soms is het nodig de vergunningsvoorwaarden aan te passen; soms is sprake van één of meer overtredingen en krijgt de ondernemer een sanctie opgelegd.

In voorkomende gevallen wordt mediation ingezet in een poging om bedrijf en omwonenden op een goede manier met elkaar in gesprek te brengen om zo te komen tot een maatwerkoplossing.

Afhankelijk van de situatie worden soms mobiele meetpunten ingezet om objectieve gegevens te verzamelen over de betreffende situatie.

Klachten

Van alle klachten die in 2021 bij het Milieu Klachten Centrum van de provincie binnenkwamen, heeft ongeveer 10% betrekking op geuroverlast van mest/compost/veevoer. Het merendeel hiervan ging over twee locaties voor mestbewerking.

Er zijn in Brabant nu in totaal ongeveer 100 mestverwerkingsinstallaties in bedrijf. Het aantal klachten is niet altijd representatief voor de mate van overlast, omdat er soms sprake kan zijn van klachtenmoeheid.

MBI's in Brabant	Klachten 2017 - 2021
50%	Nooit
40%	Af en toe
10%	Frequent

Nieuwe situaties

Voorkomen is beter dan genezen. Daarom gaan we uitermate zorgvuldig te werk bij het kiezen van locaties voor grootschalige mestbewerking. Bij het verlenen van vergunningen kijken we goed naar potentiële emissies en risico's. Uitsluitend bedrijven die de nieuwe manier van mest bewerken toepassen, komen in aanmerking voor een vergunning.

Aanvullend op de landelijke wettelijke regels moeten zij voldoen aan de provinciale beleidsregels 'Industriële geur' en 'Volksgezondheid en mestbewerkingsinstallaties'. Ondernemers moeten hun vergunning actueel houden en krijgen de verplichting om de milieu-impact van de installatie regelmatig te meten en daarover te rapporteren.

Het kader voor het voorkomen van geuroverlast, de beleidsregel 'Industriële geur 2018', wordt momenteel geactualiseerd. Dat zal leiden tot aanscherping en objectivering van de vergunningsvoorwaarden.

Daarnaast onderzoeken we of en in hoeverre het mogelijk is om eigenaren van grootschalige mestbewerkingsinstallaties te verplichten om zelf regelmatig milieu- en geurmetingen uit te voeren en hierover te rapporteren. Net zoals bij andere risicovolle industriële bedrijven.

Uitwisseling kennis en ervaring

Structurele opbouw en uitwisseling van kennis is nodig om op een uniforme manier kwalitatief hoogwaardige vergunningen te verstrekken. Zeker omdat er steeds nieuwe mestbewerkingstechnieken komen die allemaal hun effecten hebben op de leefomgeving. Vergunningverleners, toezichthouders en handhavers van de Omgevingsdiensten moeten hun kennis en ervaring dus op peil houden. Het Coördinatiepunt VTH Mestbewerken helpt daarbij op het gebied van procesbegeleiding en kennismanagement.

We zoeken ook samenwerking met externe kennisnetwerken en vragen het Rijk ook om extra inzet en financiering op dit gebied.

GEZONDHEIDSONDERZOEK

De provincie laat – zonder dat daarvoor een concrete aanleiding is, uit voorzorg - momenteel (2022) een indicatief onderzoek uitvoeren naar potentieel risicovolle micro-organismen in lucht, afkomstig van mestverwerkingsinstallaties. Dat gebeurt in samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de HAS Hogeschool. Dit onderzoek gaat een advies opleveren over het inrichten van een monitoringsprogramma. Tevens biedt het omwonenden en ondernemers meer inzicht over mogelijke gezondheidsrisico's van (grootschalige) mestbewerking.

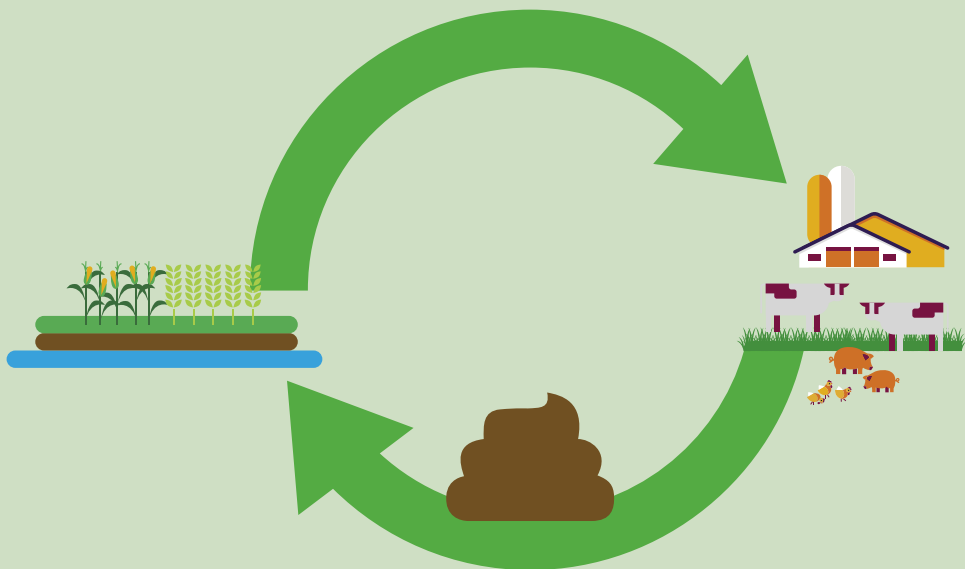

MESTFRAUDE AAN BANDEN LEGGEN

Het huidige systeem van 'mestoverschotten wegwerken' heeft als ongewild bijeffect dat fraudeurs er relatief makkelijk een slaatje uit kunnen slaan. De nieuwe koers van 'mest verwaarden' zal wat dat betreft leiden tot een betere uitgangspositie. Veehouders kunnen immers geld gaan verdienen aan hun mest, in plaats van dat ze moeten betalen om er van af te komen.

Zover is het nog niet. In de overgangsperiode doen provincie, omgevingsdiensten en de landelijke partners (NVWA, RVO) hun best om mestfraude tegen te gaan. Bijvoorbeeld in het Project Gebiedsgericht Handhaven Mest De Peel. Doel van dit project is om de meststromen in dit gebied in kaart te brengen en het uitwisselen van datagegevens tussen de betrokken handhavende instanties makkelijker te maken.

Anderzijds ontwikkelt de provincie met de Stichting Mestafzetcontrole een certificeringssysteem voor mest: 'Keurmest'. Veehouders die hieraan meedoen, zijn open en transparant over de manier waarop zij met mest omgaan.

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1

5216 TV 's-Hertogenbosch

www.brabant.nl

www.brabant.nl/uitvoeringsagendamest